

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 24, Sayı/Issue: 46, Yıl/Year: 2022 (Aralık/December)

**Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ. eş-Şi'rü'l-Câhilî: Dirâse fî
menâzi'i'ş-şu'arâ. Kahire: Mektebetü Vehbe, Genişletilmiş Yeni
Baskı, 2020, 784 s.**

Değerlendiren/Reviewed by

İsmail Araz

Arş. Gör., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgati Ana Bilim
Dalı - Res. Asst., Marmara University Faculty of Theology, Department of
Arabic Language and Rhetoric

ismail.araz@marmara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3482-0483>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Kitap Dergerlendirmesi/Book Review

Geliş Tarihi/Date Received: 09/08/2022

Kabul Tarihi/Date Accepted: 21/11/2022

Yayın Tarihi/Date Published: 15/12/2022

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Copyright © Published by Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Sakarya Uni-
versity Faculty of Theology, Sakarya/Turkey.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial No Derivatives 4.0 International License.

Öz

İslâm medeniyetinin önemli halkalarından birini oluşturan klasik Arap şiiri, Kur'an ve hadis başta olmak üzere erken dönemde şekillenen ilmi külliyyatın anlaşılmasında kayda değer bir işleve sahiptir. Söz konusu işlevi haiz olması bakımından klasik Arap şiiri, İslâm geleneğini temsil eden literatüre dönük yapılan araştırmalarda kendisine sıkça başvuru alan önemli kaynaklardan kabul edilmektedir. Bu bağlamda tanıtımı yapılan eser, şiirin belirtilen işlevini teorik ve pratik anlamda ele alması itibarıyla alanında gözle görülür bir boşluğu doldurmaktadır. Eser, Câhiliye dönemi şairlerinin şiirlerinden seçilmiş başlıca kasidelerin kapsamlı bir şekilde yapılan tahliline yer vermektedir. Şiir tahlilinde göz önünde bulundurulması gereken unsurlara metinler üzerinden atıf yapan eser, yazarın dil zevkini esas aldığı didaktik ve diyalektik üslubuyla da ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiir Eleştirisi, Câhiliye Şiiri, Şiir Tahlili.

Abstract

Classical Arabic poetry, which constitutes an important aspect of Islamic Civilization, has a critical function in understanding Islamic texts, especially the Qur'an and hadith. In this context, the poetry of Jahiliyyah, which is the source of the Qur'an's style and its expressive power (expression/utterance), is important in terms of having the mentioned function. The work, which was introduced, fills a significant gap in the field by referring to the indicated function of the poem of Jahiliyyah in a theoretical and practical sense. The work analyzes selected eulogies from the poems of important poets of the Jahiliyyah period in a deep way, taking into account the morphological and syntactic functions of the language. The work, which refers to the elements that should be considered in the analysis of poetry through the texts, draws attention with its didactic and dialectical style, on which the taste for language is based.

Keywords: Poetry Criticism, Poetry of Jahiliyyah, Poetry Analysis.

İslâm öncesi Arapların sosyokültürel hayatlarını edebî bir anlatımla tasvir eden Câhiliye şiiri, Kur'an'ın 610 yılında başlayan vahiy süreciyle birlikte dinî ve ilmi bir misyon üstlenir. Kültürel bir misyondan dinî ve ilmi bir misyona geçmesiyle beraber şiir, İslâmiyet'in ilerleyen dönemlerinde kendisi gibi Arapça olan kelâm-ı ilâhî'nin anlaşılmasında temel kaynaklardan biri hâline gelir. Bunun yanı sıra Hz. Ömer (ra) (öl. 23/644) ve Hz. Abdullah İbn Abbas (ra) (öl. 68/687-88) gibi sahâbîlerin şiire ilgi duymaları ve Kur'an'da anlaşılmayan lugavî bir meselenin çözümünü şiirde aramaları gibi faaliyetler de şiirin dinî anlamda önemli bir rol oynamasında etkili olur. İlimlerin teşekkül sürecine girdiği, tedvin ve tasnif çalışmalarının arttığı II./VIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise şiir, vahiy dili Arapçanın hatalardan arı olması, usul ve esaslarının belirlenmesi için vazedilen nahiv ve sarf (el-Arabiyye) ilimlerinde birincil kaynak olarak kullanılmaya başlanır. İslâmî ilimlerde şiirin giderek artan bu fonksiyonu, III./IX. yüzyılda gündeme gelen 'câzü'l-Kur'an meselesiyle zirveye ulaşır. Nitekim Arapların konuştukları dilde gelen Kur'an'ın erişilmez ve karşı konulmaz (mu'ciz) yönlerinin anlaşılabilmesi ancak dönemin, yani Câhiliye dönemi edebî ürünlerinin incelenmesiyle mümkündür. Bunun idrakinde olan âlimler, Câhiliye dönemindeki sair kelimelerden daha baskın olan şiiri incelemeye tabi tutarlar. Böylece Câhiliye şiiri aracılığıyla Arapların Kur'an'ın meydan okuması karşısında nasıl aciz kaldıklarını, dönemin dil se-

viyesinin hangi boyutta olduğunu, Arapça olan Kur'ân'ın kendine özgü üslubu ile yine Arapça olan Câhiliye şiirinin nevi şahsına münhasır hususiyetlerinin neler olduğunu İ'câzü'l-Kur'ân bahsi çerçevesinde tafsilatlı bir şekilde tetkik ederler.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere şiirin sosyokültürel, dinî, lugavî ve bir de din ile doğrudan ilintili itikâdî yönünün olduğu anlaşılır. Şöyle ki İslâm öncesi Arapların gündelik yaşantıları ve kabileler arası mücadeleleri gibi birçok hadiseyi tasvir etmesi şiirin toplumsal yapıyı gözler önüne seren yönünü, Kur'ân'da anlaşılmayan kelimelerin izahını ve farklı kullanımlarını ihtiva etmesi dinî yönünü, nahiv-sarf çalışmalarında istişhâd için kullanılması lugavî yönünü ve son olarak İ'câzü'l-Kur'ân meselesinde Kur'ân'ın erişilmezliğinin sübutu için delil olarak incelenmesi de itikâdî yönünü teşkil eder. Şiire interdisipliner bir özellik kazandıran bu yönler sadece edebiyat eksenli değil, aynı zamanda sair İslâmî disiplinlerde de konuyla ilgili gerek içerik gerekse metodolojik yönden birbirinden zengin çalışmaların okuyucu ile buluşmasına zemin hazırlar.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle değerlendirme konusu olan eş-Şi'rü'l-Câhili: Dirâse fi menâzi 'i'ş-şu'arâ eseri, şiirin interdisipliner özelliğine ve erişilmez bir üsluba sahip Kur'an'ın ifade gücünün anlaşılmasındaki rolüne dikkat çeker. Klasik Arap şiirinin İslâmî literatürdeki öneminin idrakinde olan, geleneği ihya etme girişiminde metinleri eleştirel, analiz ve yorum eksenli bir metotla okuyan şiir eleştirisi ve belâgat âlimi Muhammed Muhammed Ebû Mûsâ'nın kaleminden çıkan eser, şiirin söz konusu dört yönünü kasidelerin şerh ve tahlili üzerinden bütüncül bir şekilde gösterir. Eserin birincil hedefi, Câhiliye dönemine ait şiirlerin tezevvuk edilerek (tadılarak ve özümlelenerek) tahlil edilmesidir. İkincil hedef ise şiir tahlilinin nasıl yapıldığını ve metinlerden hareketle müelliflerin zihin dünyalarına nasıl ulaşıldığını ortaya koymaktır.

Eser, birbirini takip eden mukaddimeler serisinin yanı sıra beş ana bölümden oluşur. Şiirin yalnızca kültürel değil, aynı zamanda dil bilimlerinin ve İslâmî ilimlerin alımlanmasında işlevsel bir role sahip olduğunun belirtildiği mukaddimeler serisi Arap dili ve edebiyatı alanındaki araştırmacılar için önemli tavsiyeler barındırır. Yazarın üzerinde durduğu şümüllü okuma perspektifiyle ön plana çıkan eserin ana bölümlerinde ise sırasıyla İmrüülkays b. Hucr'un (öl. 540) muallakası, Evs b. Hacer'in mersiyesi (öl. 620), Zühayr b. Ebî Sülmâ'nın (öl. 609) muallakası, Nâbiga ez-Zübeyânî'nin (öl. 604 [?]) Nu'mân b. Münzir (öl. 602'den sonra) için söylediği kaside ve başlıca temalarda söyledikleri kaliteli şiirlerle ön plana çıkan şairlerin şiirleri nazım teorisi ile tezevvuk metodununun esas alındığı bir yaklaşımla tetkik edilir.

Klasik Arapça kasidelerin tahlilini içermekle beraber eserin, İslâm medeniyetinin edebî ürünlerinin ifade gücü noktasındaki zenginliğine merak duyan, bu konuda özverinin ve devamlılığın esas alındığı çalışma disiplinine

sahip araştırmacı kitlesinin yanı sıra genel okuyucu kitlesine de hitap ettiği söylenebilir. Yazar, okur kitlesini dikkate alarak giriş kısmında (s. 5-61), benimsediği metoda ve şiir tahlilinde göz ardı edilen konulara değinir. Bu kısımda şiir eleştirisi ve belâgat kitaplarından hareketle şiirin tahlil edilmesinde ve şairlerin maksatlarının sahih bir şekilde anlaşılmasında neye dikkat edilmesi gerektiğine dair önemli hususlara yer verir. Buna göre şiir eleştirisi ve belâgat kitaplarında geçen meselelerin öğrenilmesi güç olmakla beraber imkânsız değildir. Ancak şiirin tahlil edilmesi, şairin hissettiklerinin şiir tahlili üzerinden açığa çıkarılması ve beyân gücünün şiirdeki incelikler üzerinden tespit edilmesi, şiir eleştirisi kitaplarında yer alan meselelerin öğrenilmesinden çok daha zordur. Şiir eleştirisi ve belâgat kitaplarını şiirin anlaşılması ve bütüncül bir şekilde yorumlanmasında gerekli ancak yeterli görmeyen yazara göre bu kitaplar divanlardaki şiirlerin tahlili için ilk adımdır. Dirayetli bir araştırmacının görevi, bu kitaplarda yer alan bilgilerden hareketle bizzat Câhiliye şiiri üzerinde durması ve onu tahlil etmesidir.

Câhiliye şiirinin hususiyetlerinden bahsedildiği giriş kısmında yazar, Câhiliye dönemi ile Müvelledûn dönemi şiirleri arasında oluşan önemli bir farka değinir. Yazara göre iki dönemin şiirleri arasındaki farklılık lafızlardan kaynaklı değildir. Farklılığın nahiv ve sarf kaidelerinin alışılmışın dışında kullanılmasından da ileri geldiği söylenemez. Bu durumda geriye söz konusu farklılığın oluşmasının sebebi olarak Abdülkâhir el-Cürçânî'nin (öl. 471/1078-79) üzerinde durduğu *nazım teorisi* kalır. Kelimelerin Arap dilinin gramer kurallarına bağlı kalarak birbiriyle irtibatlı olacak şekilde yan yana dizilmesi anlamına gelen nazım, aynı dilde yazılmış iki sözün birbirinden ayrıldığı noktaların ve sözlerden hangisinin üstün olduğunun belirlenmesine yardımcı olur. Yazara göre şiir ve ifade gücü sahasında çalışma yapan gerçek araştırmacı, aslında nazım sayesinde oluşan anlam inceliklerine kulak verebilen ve bunları saptayabilen bir kimliğe sahip olmalıdır (s. 11).

Giriş kısmından sonra eserin ana bölümlerine geçen yazar, tahlil edeceği kasidelere geçmeden önce şairler hakkında önemli bilgiler verir. Aslında o, salt biyografik bilgiler vermekten ziyade şiirlerin anlaşılmasına katkı sağlayan karakter çözümlemeleri yapar. Böylece şairin karakteristik özelliklerinin, şiirlerine nasıl yansıdığını göstermeyi amaçlar. Bu özelliklerden hareketle şiirlerin daha doğru bir şekilde tahlil edileceği kanaatindedir. Ayrıca şairle ilgili bilgilerin yanı sıra kasidenin tarihsel arka planına dair genel bilgiler aktararak şiirin bütüncül okunmasına olanak sağlar. Daha ayrıntılı ifade edilecek olursa; (a.) kasidelerle dair bilgi vermesi, (b.) kasideleri bölümlerine ayırıp her bölüm hakkında önceki bölümle bağlantılı olarak izahta bulunması, (c.) kasidede geçen lafızların etimolojik ve morfolojik delaletlerine değinmesi, (d.) kelime tahlilinden sonra cümle düzeyinde şairin mana-lafız seçimini çözümlemesi, (e.) yaptığı çözümlemelere -varsa şayet- şairin benzer şiirlerinden veya

Kur'ân ayetlerinden delil getirmesi, yazarın eserde yer alan şiirleri tahlil ederken uyguladığı tezevvuk eksenli tahlil metodunun ana unsurlarını oluşturur.

İmruülkays'ın muallakası başta olmak üzere öne çıkan şiirlerini tahlil ettiği eserin birinci bölümünde (s. 63-272) yukarıda belirtilen metodu takip eden yazar, öncelikle muallakayı oluşturan unsurlar üzerinde durur. Yazarın kasideyi doğrudan tahlil etmek yerine deyim yerindeyse kuş bakışı tarif etmesi ve konuları genel hatlarıyla okuyucuya sunması modern dönem edebiyat araştırmalarında klasik Arap kasidesi çerçevesinde sıkça gündeme gelen konu bütünlüğü *-vahdetü'l-kasîde-* meselesinin anlaşılması yönüyle büyük önem taşır. Zira kasideyi oluşturan beyitler arası geçişin anlaşılmasının, beyitlerde işlenen konuların birbirinden bağımsız olduğu izlenimi verme olasılığı mevcuttur. Yazar, bu olasılığın önüne geçmek adına muallaka şairi İmruülkays'ın kasidesinin içeriğini beyitlerdeki geçişlere dikkat çekerek aktarır. Onun tespitine göre Câhiliye şiirinde hiçbir uzun kaside tek bir konudan oluşmamaktadır. Hâzım el-Kartâcennî'nin (öl. 684/1285) konuyla ilgili açıklamalarından hareketle bunun sebebine değinen yazar, Câhiliye şairlerinin tek bir konunun dinleyicide oluşturması muhtemel usançlık nedeniyle kasidenin envaçeşit konulardan oluşmasının gerek mütekellim gerek de muhatap açısından daha yerinde olduğuna dikkat çeker. Bununla birlikte konu itibarıyla kasidede oluşan çeşitlilik, kasidenin konu bütünlüğünü etkilemez. Kelimelerin lafız-mana uyumuna bağlı olarak etkili bir şekilde dizilmesiyle söz konusu farklı konular, âdeta tek bir konuymuş gibi birbirine bağlanır. (s. 66).

İmruülkays'ın muallakasını konularına göre tahlile geçen yazar, beyitleri ana bölümlere ayırır. İlk olarak kasidenin giriş kısmı olarak bilinen matla oluşturan sekiz beyti tahlil eder. Ona göre İmruülkays'ın aynı beyitte durması ve başkalarının da durmasını istemesi (فنا); ağlaması ve başkalarından da ağlamasını talep etmesi (نبك) kasideyi başarılı kılan niteliklerden bir tanesidir. Buradan hareketle yazar, matla kısmında geçen kelimeleri yer yer sorular ortaya atarak morfolojik, etimolojik ve semantik verileri içine alacak şekilde tahlil ve tetkik eder. Bunu yaparken de günümüzde metin tahlili eksenli araştırmalarda kendisine gereken önemin verilmediği neden-sonuç örgüsünü ihmal etmez. Şairin kelime seçimleri üzerinde durarak hangi kelimeleri neden seçtiğine ve alternatiflerinin olup olmadığına değinir. Sonrasında da seçilen kelime ile iletilmek istenen mesaj arasındaki irtibatı verdiği örneklerle okuyucuya başarılı bir şekilde sunar. Bu aşamalardan sonra sırasıyla şairin anılarını, Fâtıma adındaki kızla yaşadıklarını, gece ve at tasvirini tetkik etmeye geçen yazar, kelimeler üzerinde ayrıntılı bir şekilde ve etraflıca düşünerek beyitleri tahlil eder (s. 85-87).

İmruülkays'ın öne çıkan şiirlerinin detaylı bir şekilde işlendiği birinci bölümden sonra Evs b. Hacer'in bazı şiirlerinin ele alındığı ikinci bölüme geçen

yazar (s. 273), ilk başta Evs'in kasidesinin tarihsel arka planına, rivayet ve aidiyetine değinir. (s. 276). Yazar, bir önceki bölümde İmruülkays'ın şiirlerine yönelik yaptığı derinlikli tahlil ve analizi nazım teorisi çerçevesinde kelime ve harf eksenli olarak bu bölümde de sürdürür. Bu tahlilleri Kur'ân ayetleri ve başka şairlerin şiirleriyle destekler. Ona göre bu tür şiirler, barındırdıkları her kelimenin üzerinde durmayı gerektirir (s. 282). Nitekim kelimelerin üzerinde durmakla şiirin incelikleri açığa çıkar. Yazarın bu yaklaşımından hareketle onun Abdülkâhîr el-Cürçânî'nin şiir tahlili metodunu benimsediğini pekâlâ söylemek mümkündür. Özellikle bu metodun genişletilmiş hâli olan ve Mahmûd Muhammed Şâkir'le (öl. 1997) ön plana çıkan tezevvuk metodunun usul ve esasları, yazarın şiirleri tahlil ettiği pasajlarda hissedilecek biçimde görülür.

Züheyr'in muallakasının yer aldığı üçüncü bölümde ise yazar, ikisi de aynı tabakada yer alan İmruülkays ve Züheyr'in muallakaları arasındaki farka dikkat çeker (s. 401 vd.). Ona göre İmruülkays'ın muallakası baştan sona kadar bizzat İmruülkays'ın yaşadığı olaylar silsilesi etrafında döner. Züheyr'in muallakası ise yaşadığı olaylardan ziyade gözlemlerini anlatıma dökmekten ibarettir. Gözleri önünde cereyan eden hadiselerle kayıtsız kalamayan Züheyr, vefanın ön planda olduğu, savaş ve düşmanlığın yerildiği, barışa koşanların övüldüğü bir kaside inşat etmiştir. İmruülkays'ın aksine kendi meziyetlerini değil, şiirlerinde ismen zikrettiği kahramanların meziyetlerini dile getirmiştir. Buradan hareketle şiir eleştirisinin önemli meselelerinden biri olan ve şairlerin sınıflandırılmasını esas alan *tabakât* kavramına değinen yazar, İbn Sellâm'ın (öl. 231/846 [?]) İmruülkays ve Züheyr'i aynı tabakada ele almasının işlenen temalardan ziyade şiir sanatı yönüyle olduğunu ifade eder. Ona göre İbn Sellâm; iki şairin şiirlerinin kaliteli, dil yönüyle kusursuz, portre ve tasvir açısından başarılı olduklarını fark eder. Bunun sonucunda işledikleri temalar farklı olmasına rağmen iki şairi de aynı tabakada ele alır (s. 402).

Arka planına değindikten sonra Züheyr'in muallakasının tahliline geçen yazar, kaside tahlilinde benimsediği bölümlendirme yöntemini burada da icra eder. Bu şekilde kasidenin özel bir maksat ve bağlam taşıdığı fikrini uyandıran ilk altı beyti tahlil eder. Züheyr'in, kasidenin matlaında kime atf yaptığı ve kullandığı özel isimle kasidenin içeriğini nasıl şekillendirdiği üzerine spesifik yorumlarda bulunur. Yazarın bu yönü, onun, şiir şerhlerinde benimsenen salt kelime eksenli tahlillerden sıyrılarak *yorum ve tenkit eksenli bir anlama ve anlamlandırma metodu* benimsediğini gösterir. Ona göre şairlerin kullandıkları özel isimler de kaside bağlamında farklı anlamlar kazanır (s. 424-426). Burada yazarın, şiir şerhinde her kelimenin üzerinde durulmasının gerekliliğini ortaya koyması oldukça önemlidir. O, söz konusu gerekliliğe sadık kalarak kasideyi oldukça titiz bir şekilde tahlil eder ve klasik dönem dahil olmak üzere modern dönem çalışmalarında bulunmayan özgün açıklamalarda bulunur (s. 425-522).

Eserin dördüncü bölümünde Nâbiga ez-Zübyânî'nin seçili şiirlerini tahlile geçen yazar, Nu'mân b. Münzir'in eşi Mütecerride'ye kur yapmakla itham edilmesi ile mensup olduğu Zübyân kabilesinin yaşadıklarının Nâbiga'nın şiirlerini şekillendirmede merkezî rol oynadığını belirtir (s. 523 ve 528). Bu açıklamalara paralel olarak her iki meseleyle ilgili şiirler aktarır. Meselelerin arka planını bütüncül bir gözle okumaya çalışan yazar, Nâbiga aleyhinde ileri sürülen iddiaların gerçekliğini tahlil ettiği şiirler üzerinden sorgular. Yazarın bu tahlil yöntemi ise araştırmacıyı şiir üzerinden şairin zihin dünyasına ulaştıran psikolojik ve çözümleyici bir okuma olarak nitelendirilebilir. Nitekim o, şiirlerdeki kelime tercihlerinden hareket ederek Nâbiga hakkında anlatılanların gerçeği yansıtmadığı sonucuna ulaşır (s. 587-588).

Eserin son kısmını oluşturan beşinci bölümde yazar; yay, bal ve inci temalı şiirleri konu edinir. Diğer bölümlerde müstakil olarak bir şair incelenirken son bölümde özellikle bu temaların seçilmesinin sebebini dolaylı olarak izah eder. Buna göre şair ve işlenen nesne arasında oluşan sıkı bağ, söz konusu temaların şiirlerde işlenmesinde temel etmen olmuştur (s. 593). Şair ile şiirde işlenen nesne arasındaki kuvvetli bağa öncelikle Evs'in şiirlerini örnek veren yazar, onun yayı uzun uzadıya betimlediği iki kasidesini tahlil eder (s. 597-620). Daha sonra sırasıyla yay, bal ve incinin konu edildiği şiirleri çözümler (s. 620-658 ve 712-778).

Günümüz araştırmacılarının Câhiliye şiirini tahlil etmede ve yorumlamada güçlükle karşılaştıkları birçok hususa temas eden eş-Şi'rü'l-Câhilî: Dirâse fî menâzi 'i'ş-şu'arâ eseri, kitapların nasıl okunması gerektiğine dair yönlendirici bilgilerle doludur. Bu bakımdan eser, şiir tahlilinin ötesinde, İslâm medeniyetinin en güçlü ve en sağlam yönünü oluşturan klasik metinlerin okunmasında benimsenmesi gereken metot üzerinde durur. Metinlerin sadece istiap edilmesinin yeterli olmadığına, bunun yanında inceliklere yer veren tahlil eksenli bir okumanın lüzumuna teorik ve pratik yönleriyle değinmesi açısından eserin metin şerhi ve şiir eleştirisi alanlarında çalışmalar yürüten araştırmacılara büyük kolaylıklar sağlayacağı düşünülmektedir.

Son olarak ifade edecek olursak; istifade edilen kaynaklara sayfa numarasıyla atıf yapılmaması, tahlil edilen kasidelerin rivayet ve senet zincirine ayrıntılı bir şekilde değinilmemesi, kasidelerde yer alan ihtilaflı beyitlerin sahih olup olmadığının irdelenmemesi eserde göze çarpan eksikler olarak sıralanabilir. Bunun yanında birçok özel ismin bulunduğu eserde dizinin ve yazarın hangi kaynaklardan faydalandığını gösteren bibliyografyanın bulunmayışı, araştırmacıların eserde özel isimleri ararken zorlanmalarına sebep olmaktadır. Buna rağmen eserin klasik Arap şiirine getirdiği özgün yorumlarla orijinal olduğunu ve şairlerin şairlik yeteneğini nazma nasıl döktüklerini başarılı bir şekilde izah ettiğini söylemek mümkündür. Yazarın analiz eksenli akademik üslubunun yanı sıra metin tahlilinde önemli hususlara dikkat çektiği pa-

sajlarda sorular sorarak didaktik ve diyalektik bir üsluba geçmesi, okuyucunun yoğun tahliller arasında boğulmasının önüne geçmekte ve dikkatini yeniden işlenen metin üzerinde toplamaktadır. Bu yönüyle eser; şiir nasıl tahlil edilmelidir? Dil ve kültür verilerinden hareketle metinlere nüfuz edilerek bilgilerin tadılmasını esas alan tezevvukî okumalar nasıl yapılmalıdır? Şiir salt şiir yönüyle incelenebilir mi? Şairin ifade gücü nasıl şekillenir? Mana-lafız seçimi şiir tahlilinde nasıl bir etkiye sahiptir? Nazım teorisi nedir? Câhiliye şiirinin İslâm geleneğine katkısı ne derecede mühimdir? gibi birçok sorunun cevabını ihtiva etmektedir. Bu özelliklerin, ilgili konularda çalışma yapan araştırmacı uzmanların nazarında eseri ilgi odağı hâline getireceği ve birincil kaynaklar listesinde ilk sıralara taşıyacağı düşünülmektedir.